

előttünk elhaladt regényes élet nem tud a művészi egyetemesség érvényére szert tenni, nem tudunk vele azonosulni s a hiba nem Karmel megbomlott és furcsa lelkiségében van, hanem az írói látásban. Bármennyire komoly és számottevő is Heltai Jenő e regénye, nem több, mint filológiai részletkutatás, vagy még inkább értékes tégladarab egy állandóan remélt nagy építményhez, a magyarság háborús regényéhez.

K. D.

Bánhegyi Jób: A magyar irodalom története II. (Bpest, 1930. Szent István könyvek.) — Bánhegyi Jób irodalomtörténetének II. kötetében folytatja irodalmunk XX. századi életének ismertetését és értékelését. Amit I. kötetének előszavában hangsúlyozott, hogy t. i. nem törekszik eredetiségre, hanem inkább összefoglalásra s bizonyos kialakult értékítéletek közlésére, az most is kísérő, irányító elve marad. Ez a szerénység azonban nem hátríthatja el annak az érdemnek és annak az értéknek az elismerését, mely Bánhegyi Jób könyvének, a saját magára valló munkája miatt is, joggal kijár.

Irodalomtörténete a következő korszakokra osztja tárgyalt irodalmi anyagát: a romanticizmus kora (1820—1844); a nemzeti klasszicizmus kora (1844—1882); a realizmus, naturalizmus és szimbolizmus kora (1882—). Már e felosztás maga is, de különösen módszertani útja, felfedi Bánhegyi Jób irodalomszemléletének alapjellegét: az irodalmi «önelvűség»-et. E tanultságát Horváth János irodalomtudományából merítette. Horváth János egyik legnagyobb jelentősége épen az, hogy az irodalmi vizsgálódás tisztaságát megmentette azáltal, hogy elhárította tőle minden más irányok ú. n. alkalmazott módszerét. Az újabb, főleg német irodalomtörténeti irányok ugyanis azt a veszélyt sodorták magukkal, hogy részint erősen lélektani, részint pedig művészettörténeti, legújabban

pedig szellemtörténeti módszereikkel az irodalomban, helyesebben az irodalmi jelenségekben csupán a maguk szolgálatát és szolgálóját látván, elhomályosították az irodalmi tények anyajegyét: az irodalmi történet, ennek magából eredő és magában lefolyó lélektanát, izlését, élményformáját és tartalmát. Horváth János e kiküszöböléssel egy új tudományághoz jutott el, amelyet ő irodalomismeretnek nevez s amelynek számára új terminológiát, módszert és szinthezist alkotott. Mindennek gazdag hatását látjuk Bánhegyi Jób könyvében, főleg a nemzeti klasszicizmusról szóló részben. A részletekben sok nyomát találjuk Négyesy László, Császár Elemér, Pintér Jenő, Várdai Béla és Alszegehy Zsolt egy-egy finom, döntő ítéletének, világító értékelésének. Mindegyik ítélet mögött természetesen ott rejlik e kiváló irodalomtudósok egyéni elvszerűségének s módszerének lényege s az így kapott sokoldalúság segíti Bánhegyi Jóbót arra, hogy olyan minden oldalról felsugárzó világosságban tudja bemutatni tárgyalt alakját és munkáját.

A módszertani összefoglalás és értékelvényesítés azonban nem meríti ki egészen Bánhegyi Jób munkásságát; melynek egyéni vonásai is vannak. Bánhegyi Jób irodalomfelfogása nemcsak történeti és esztétikai jegyű, hanem mélyen metafizikai jellegű is egyúttal. Szereti az íróknak nemcsak világszemléleti vonatkozásait vizsgálni, hanem azokat konkrét területekre korlátozva, vallási élményszerűség szempontjából is értékelni. Munkáját katolikus szellem lengi át. E szellem következtetését finom érzékenységgel s elvszerű szigorúsággal érvényesíti, azonban mindig mint az esztétikai igénylés kiépítő s magasra felegető, immanens teljességét.

Bánhegyi Jób irodalomtörténete a magyar irodalom megvilágításának, összefoglalásának szép szolgálatát je-

lenti. Ha hozzávesszük formai jelességeit is : a nemes értekező hang tárgyilagossága nyugalmát, gondos s e mellett élvezetes előadásának könnyedségét s világos szakszerűségét, nagy műgondját — úgy gondoljuk, hogy könyv örömet s hasznot fog nyújtani mindazoknak, akik vele akarnak belépni a magyar irodalom történetébe és értelmébe. —ss.

Kühár Fl. : A vallásbölcselet főkérdései. Szent István Könyvek. 81. sz. 1930. 214 l. Tagadhatatlan tény, hogy napjainkban igen intenzív érdeklődés nyilvánul meg a vallástudomány kérdései iránt, amely már nem elégszik meg a vallásra vonatkozóan puszta elemzésekkel, leírásokkal és tényregisztrálásokkal, nem elégszik meg az egyes vallások történeti, társadalmi, összehasonlító vizsgálatával, hanem a legmélyebb alapok felderítését, a vallás bölcseleti tárgyalását is programjába veszi. A vallás ugyanis mint *vallásosság* (ez a vallás *alanyi* értelemben) : az egyes embernek sajátos igazodása, magatartása elsősorban *pszichológiai* tárgyalásra szólít fel ; a vallás mint tanítások, tevékenységek és intézmények összessége (ez a vallás *tárgyi* értelemben) főleg vallástörténeti, szociológiai és metafizikai szempontból való tárgyalást kíván. Így hát a *vallásbölcselet* (hierosophia) mint a vallástudomány legfelsőbb foka s az alsóbb fokok (hierographia, hierológia) betetőzője a vallás néven összefoglalt lélektani, eszmei és kulturális jelenségeket tudati és tárgyi végső alapjuk földerítésével igyekszik egységes szintézisbe hozni.

Szerzőnk könyve szerencsés kiszemeléssel a vallásbölcseletnek csak a *főkérdéseit* öleli föl, azokat a problémákat, amelyek a művelt közönséget és a szakembereket legjobban érdekeltetik. Nem egyes konkrét vallást tart szem előtt ez a bölcseleti vizsgálódás, hanem a vallást mint egyetemes jelen-

séget, a vallásokat általán. A vallásbölcselet, ezen egészen új tudományág *tárgyának* a bölcseleti istentantól, a hitvédelemtől és a teológiától való éles elhatárolása, *problematikájának* és *módszerének* megjelölése után a vallásos tudat vizsgálata következik. Itt kapjuk meg ellentétpárokban a vallásos lélek legjellegzetesebb *tipusait* : a teocentrikus—egocentrikus, istenközelség-istentávolság cselekvő-befogadó, világszeretet-világutálat, periferikus-centrális típust. A vallásos élmény *jegyeinek* fenomenológiai elemzését és a vallástörténet fonálán a különböző népeknél ezen intencionális élmény *tárgyának* : egy-isten, nagy-isten, fő-isten megkapó rajzát adja ezután. Az isteneszmének — az összes istenekre jellemző *közös vonásai* : a személyesség, az érzékfölöttiség, valamilyen kapcsolódás az emberhez és a világhoz. A *lelki gyökerét* a vallási isteneszmének az emberi lélek okkereső ösztönében találja, amely eszmét továbbalakítja aztán az analógia, a tagadás útja. Mély ismeretelméleti és metafizikai fejtegetésben világítja meg az isteneszme tárgyi realitását az analitikus jellegű *okság elve* és a vele párosult lét *analógiája* útján. Az utolsó fejezetek a vallási isteneszme megvilágításába állítják az ember tudati és tudatonkívüli világát s a vallásos *kultusz, kultúra* és *társadalom* kérdéseire kapunk feleletet. A befejezés a vallás *igazságáról* szól, itt azonban a kinyilatkoztatásé. A 12 fejezetből álló könyvet az egyes fejezetekhez összecsoportosított legújabb vallásbölcseleti irodalom zárja.

Kérdezhetjük ezek után : mi teszi ezen könyv igazi értékét?

Első benyomásunk az, hogy a szerző a vallásbölcselet főkérdéseiben nemcsak az eddigi eredmények világos foglalatát adja, hanem a gazdag erudíció mellett lépten-nyomon találkozunk önálló, eredeti állásfoglalásaival. Kü-